

A csapatok és azok anyagi-technikai eszközei nagy távolságra történő szállításának néhány problémája

Lénárt Sándor ny. alezredes

A háborúk történetének tanulmányozása azt mutatja, hogy a nagy-távolságra történő csapat- és anyagi-technikai eszköz szállítások mindig bonyolult problémákat jelentettek a szállítást tervező és a különböző katonai szállítások végrehajtásában résztvevő katonai, polgári szervezeteknek és csapatoknak egyaránt.

Ezen tanulmányban megkísérlem elemezni azokat a főbb problémákat, amelyeknek eredményes megoldásától jelentős mértékben függ a csapatok és az anyagi-technikai eszközök nagytávolságokra történő szállításának sikeres végrehajtása, a korszerű háború bonyolult viszonyai között.

1. *A csapatok nagytávolságra történő szállításának korszerű viszonyok közötti szükségességének* abból a körülményből kell kiindulni, hogy a fegyverzet, a gépjárművek és a harctechnikai eszközök tökéletesítése, de általában a hadsereg gépesítése és motorizálása csak akkor képesek növelni a hadszíntereken a csapatok manőverezőképességét, mozgékony-ságát, csapástmérő erejük dinamikus és magas ütemű kifejtését, ha a hátszögből a hadszínterekre történő előrevonásuk, harckészségük magas fokú fenntartásával biztosítható. Ez viszont csak úgy érhető el, ha a csapatok nagytávolságra történő előrevonására (átcsoportosítására) ésszerűen használjuk fel a rendelkezésre álló egész közlekedési úthálózatot és helyesen szervezzük meg a különböző közlekedési ágazatok szállítóeszközeinek felhasználását.

A közlekedés különböző ágazatai hadászati-hadműveleti jelentőségét és a katonai szállítások végrehajtásával kapcsolatos lehetőségeit, szerepét elemezve megállapíthatjuk, hogy a korszerű fegyverzettel és harci-technikával felszerelt csapatok szállítását illetően, a legnagyobb lehetőségekkel a vasúti közlekedés rendelkezik. A katonai teoretikusok, de katonai közlekedési szolgálat szakembereinek is ebben a kérdésben egy-mással ellentmondó véleménye alakult ki.

Vannak olyan vélemények, amely szerint a vasúti közlekedés nem alkalmas a csapatok nagytávolságra történő gyors átcsoportosításával

kapcsolatos szállítási feladatok végrehajtására. Ezt az álláspontot a vasúti közlekedés berendezéseinek tömegpusztító fegyverekkel mért (legalább is várható) csapásokkal szembeni érzékenységével indokolják, miszerint a korszerű viszonyok között a tömegpusztító fegyverek képesek megbénítani a vasúti közlekedést, mint a csapatok tömeges szállításának eszközeit.

A szakemberek másik csoportja — a II. világháború tapasztalataira hivatkozva — a vasúti közlekedés előnyös sajátosságaival (pl. a vasúti kocsi nagy befogadóképessége, bármilyen korszerű fegyverzet és harci-technikai eszköz szállítására való alkalmassága, a szállított személyi állomány és technika megóvása, az üzemanyagfogyasztás csökkentése stb.) indokolják azon nézetük helyességét, hogy a vasúti közlekedést, — a korszerű viszonyok között is — a csapatok tömeges és nagytávolságra történő szállításának alapvető eszközeként kell tekinteni.

Az egymásnak ellentmondó nézetek szintéziseként azt állapíthatjuk meg, hogy a korszerű viszonyok között a katonai szállítási igények kielégítése érdekében az adott ország vagy hadszíntér egész közlekedési úthálózatát és a közlekedés különböző ágazatainak valamennyi szállítóeszközként komplex módon kell felhasználni. Ez egyben azt is jelenti, hogy a csapatok nagytávolságra történő tömeges előrevonásának (átcsoportosításának) végrehajtásánál nem lehet mechanikusan lemondani az ilyen szállítási feladat végrehajtásához igen kedvező lehetőségekkel rendelkező és olyan jól kiépített közlekedési ágazat felhasználásáról, mint amilyen a vasúti közlekedés.

Az utóbbi években lefolytatott gyakorlatok tapasztalatainak elemzése alapján megállapítható, hogy a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának következményeként, egyes körzetekben vagy irányokban a vasúti közlekedés fontosabb objektumain (nagyobb csomópontokon, hídátkelőhelyeken stb. hosszabb időre is megszakadhat az átmenőforgalom, azonban a közepesen fejlett és sűrű vasúti hálózattal rendelkező országok területén és hadszíntereken még ilyen körülmények között is lehetséges és szükséges egyes irányokban a vasúti közlekedés katonai szállításokra való felhasználása.

A csapatok nagytávolságra történő előrevonásának (átcsoportosításának) problémáiról beszélve, célszerűnek tartom — mint fogalmat tisztázni — azt, hogy melyik az a távolság, amelynél a csapatok szállítására a vasúti közlekedést célszerű igénybevenni. Ennek eldöntésénél — véleményem szerint — műszaki-technikai, gazdaságossági szempontokat (pl. a gépjárművek és harceszközök, főleg a harcokocsik, lánctalpas vontatók stb. motorikus berendezéseinek és futóműveinek fokozottabb elhasználódása, az útburkolat rongálása, az üzemanyagfogyasztás növekedése stb.), harcászati tényezőket (pl. a gépjárművezetők és a szállított személyi állomány fokozott igénybevétele stb.) és az átcsoportosításra szükséges vagy rendelkezésre álló időtartamot kell mérlegelés tárgyává tenni.

Ami a szállítási távolság nagyságát illeti — részletesebb elemzése nélkül is megállapíthatjuk —, hogy ez a távolság többszáz km-t érhet el.

Mint ismeretes, a korszerű szervezésű magasabbegységek szervezetszerű szállítóeszközeikkel, páncélozott szállítójárműveikkel és nagy moz-

gékonyosságú harceszközökkel képesek az előrevonást (átcsoportosítást) nagyobb távolságra menettel is végrehajtani. Az utóbbi években végrehajtott gyakorlatok tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy a nagy távolságra végrehajtott meneteknél a csapatok nem képesek (2—3) napon át tartani 20—25 km/órás átlagsebességet, jelentős mértékű lehet a gépjárművek és harceszközök technikai meghibásodása és vesztesége, de a menetvonalak (utak) rombolása is késleltetheti (zavarhatja) a menet tervszerinti végrehajtását. Következésképpen megállapíthatjuk, hogy — különösen a nehéztechnikával felszerelt csapatok — nagy távolságra való előrevonását (átcsoportosítását) kombinált szállítással, azaz több közlekedési ágazat (főleg a vasúti és közúti közlekedés) komplex felhasználásával célszerű végrehajtani.

A csapatok nagytávolságra történő átcsoportosítása (előrevonása) időtartamának vizsgálata során a magasabbegység menettel és vasúti szállítással végrehajtandó előrevonásához szükséges idő összehasonlítását célszerű elvégezni.

Amennyiben a magasabbegység menettel, 2—3 menetvonalon hajtja végre az átcsoportosítást, naponta 200—250 km-es menetteljesítménnyel számolhatunk akkor, ha a csapatok szervezetszerű gépjárműveinek és harceszközökének technikai állapota és a menetvonalak műszaki jellemzői a Harcászati Szabályzatban meghatározott átlagos menetsebesség-normák (nappal 20—30, éjjel 15—20 km/óra) teljesítését lehetővé teszik.

A vasúti szállítás időtartamát az átcsoportosítást (előrevonást) tervező seregtest vagy magasabbegység törzsek az alábbi képlet segítségével állapíthatják meg:

$$T = t_b + \frac{L}{V} + \frac{(N-1) \cdot 24}{n} + t_k,$$

- ahol: T — a vasúti szállítás időszükséglete (órákban),
 t_b — az első csapatszállítmány berakásának ideje (2—3 óra),
 L — a szállítás távolsága km-ben,
 N — a továbbítandó katonavonatok mennyisége,
 V — a katonavonatok átlagos utazási sebessége km/órában,
 n — a szállítás napi üteme (a naponként továbbítható katonavonatok mennyisége),
 t_k — az utolsó csapatszállítmány kirakásának ideje (2—3 óra).

Példaként egy 40 katonavonatot igénylő magasabbegység különböző távolságra menettel, vagy vasúti szállítással történő átcsoportosításának időszükségletét az alábbi táblázat szemlélteti:

Feltétlenül figyelembe kell venni, hogy a csapatok menettel történő átcsoportosításánál, a távolság növekedésének arányában növekszik a hajtóanyagfogyasztás, a gépjárművek és harceszközök motorjainak, alkatrészeinek és futóműveinek stb. kopása, amely a vasúti szállításnál elkerülhető.

A gazdasági szempontok és az átcsoportosítás időtartamának elemzése alapján olyan következtetésre juthatunk, hogy a korszerű háború

Távolság km-ben	Az átcsoportosítás időtartama napokban		A vasúti szállítás időtartama a menetidőhöz viszonyítva
	menettel	vasúti szállítással napi 18—20-as ütemben	
200	1	2,7	1,7 nappal hosszabb
400	2	3,1	1,1 nappal hosszabb
600	3	3,6	0,6 nappal hosszabb
800	4	4	azonos
1000	5	4,4	0,6 nappal rövidebb

körülményei között a csapatok nagytávolságra történő tömeges átcsoportosításának alapvető módszereként a párhuzamos-kombinált (menettel egybekötött) szállítást fogják alkalmazni. Ennek lényege az, hogy a szállítandó magasabbegységek kerekés gépjárművekkel és könnyű harci-technikával felszerelt részei (egységei, alegységei) menettel, a nehéz (főleg lánctalpas) technikával rendelkező egységeket (alegységeket) pedig — az előbbiekkal párhuzamosan — vasúton fogják szállítani.

A csapatok nagytávolságra való átcsoportosításának (előrevonásának) ilyen módszerrel történő végrehajtása jelentős mértékben csökkentheti az átcsoportosítás időtartamát, de a vasúti szállításhoz szükséges vasúti kocsik mennyiségét is.

2. Az anyagi-technikai eszközök nagytávolságra és nagytömegű szállításának az igényét az a körülmény teszi szükségessé, hogy egyrészt a korszerű háborúban jelentős mértékben (többszörösére) növekszik a csapatok által felhasználásra kerülő ellátási anyagok mennyisége, másrészt a tömegpusztító eszközök széleskörű alkalmazása következtében szinte teljesen megszűnik a hadszíntereken az ellátási anyagok helyszíni beszerzésének lehetősége. A harcoló csapatok részére szükséges anyagi-technikai eszközöket tehát zömében nagytávolságról, rendszerint a mögöttes háterszágból kell a csapatokhoz kiszállítani. A hadtápbiztosítás — s ezen belül az anyagi-technikai és egészségügyi ellátás — megszervezett rendjétől függően a különböző ellátási anyagok több ellátási, illetve utánszállítási tagozaton (központ hadtápbiztosítás, hadműveleti hadtápbiztosítás felső- és alsó tagozatának anyagi bázisain, illetve tábori raktárain, valamint a csapathadtápbiztosítás raktárain és ellátó pontjain) keresztül jutnak el a háterszági termelő üzemekből, a harcoló csapatokhoz. Az anyagi-technikai eszközök harcoló csapatokhoz történő eljuttatásának ezen folyamatát *utánszállításnak* nevezzük. A csapatok számára feleslegessé vált anyagi-technikai eszközöket, sebesülteket, a sérült vagy nem javítható gépjárműveket és harceszközöket, továbbá a hadifoglyokat és zsákmányolt anyagi-technikai eszközöket hátra kell szállítani a csapatoktól. Ezeket a szállításokat az utánszállítás ellenkező folyamatként kell szervezni és a szállításoknak ezen fajtáját *kiürítési szállításnak* nevezzük.

A csapatok átcsoportosítása (előrevonása) érdekében végrehajtandó hadműveleti szállításokon kívül az előbbieken említett után- és hátra-

szállításokkal szinte egyidőben kell gondoskodni a harcoló csapatok személyi és technikai veszteségeinek folyamatos pótlását biztosító *feltöltési szállítások* végrehajtásáról is, amelyeket ugyancsak nagytömegűek lehetnek és rendszerint nagytávolságra — a mögöttes háterszágból — kell azokat végrehajtani.

A háborúk tapasztalatai, de az utóbbi években végrehajtott különböző gyakorlatokon az anyagi-technikai és egészségügyi biztosítás megszervezése során szerzett tapasztalatok elemzése is alátámasztja a katonai teoretikusok azon megállapítását, mely szerint a fegyveres harc sikerének egyik alapfeltétele, hogy a harc megvívásához szükséges anyagi-technikai eszközök kellő mennyiségben álljanak a katonai vezetés rendelkezésére és időben jussanak el a felhasználási helyre a harcoló csapatokhoz. Az anyagi-technikai eszközök kellő mennyiségben és időbeni meglétének fontosságával kapcsolatban Engels a következőket írta: „a háború nem egyszerűen akaratú aktus ... az erőszak győzelme a fegyverek termelésén, ez viszont általában a termelésen, vagyis a »gazdasági hatalmon«, a gazdasági helyzeten, az erőszak rendelkezésére álló anyagi eszközökön alapszik”... majd — mint általános törvényszerűséget —, a gazdaság hadászati jellegét, így fogalmazta meg: „Fegyverzet, állomány, szervezet, taktika és stratégia mindenképp előtte a termelés mindenkori fokától és a közlekedési utaktól függ.”

Szokolovszkij, a Szovjetunió marsallja Hadászat c. művében az előbbi gondolatokkal kapcsolatban megállapítja: A hadtörténelmi tapasztalatok szerint sok nagyméretű hadműveletet az új haditechnikai eszközök arcvonalba való megérkezésének időpontjától tettek függővé. E tekintetben különösen jellegzetes a szovjet csapatok 1942—43. évi ellentámadása; a volgai csata.

A hadászati vezetésnek a további tevékenységekkel kapcsolatos tervei is gyakran az anyagi biztosítástól függtek. Pl. az orosz főparancsnokság 1915-ben — lőszerhiány miatt — kénytelen volt a Kárpátokban sikeresen folyó támadást leállítani, és csapásait visszavonni.”

A hadtudomány klasszikusainak fenti megállapításai és az idézett hadtörténelmi példák eléggé világosan bizonyítják, hogy a harcoló csapatok anyagi-technikai eszközökkel történő időbeni ellátásának, a személyi és technikai veszteségek pótlásának, következőképpen az után- és hátraszállítások ésszerű megszervezésének és megszakítás nélküli, zavartalan végrehajtásának — a hadműveletet sikeres megvívása szempontjából — a korszerű viszonyok között is döntő jelentősége lesz.

A fegyveres erőknél és a hadműveleti művészetben a II. világháború utáni időszakban végbement minőségi változások: a csapatok mozgékonyságának növekedése, a hadműveletet dinamikus jellegének fokozódása, a váratlan feszültségek és a helyzetek éles változásának lehetősége stb. egyre inkább tömeges jellegűvé teszik az után- és hátraszállításokat, amelyek különböző irányokban, igen gyakran nagyon rövid határidőre és a közlekedési hálózat fontosabb objektumai megsemmisítésének vagy rombolásának állandó veszélye mellett kell majd — a hadműveletet sikeres megvívása érdekében — végrehajtani.

A fegyveres erők szervezetében, fegyverzetében, gépesítésében és a hadműveletek jellegében bekövetkezett változások eredményeként a harcoló csapatok anyagi-technikai eszköz szükséglete is megnövekedett, s a különböző ellátási anyagokból — a II. világháború időszakához viszonyítva — 2—4-szeres, hajtóanyagokból és egyes lőszerfajtákból pedig több mint 10-szeres, a korszerű harc anyagszükséglete. A legutóbbi években lefolytatott csapat- és hadműveleti hadtápanyakorlatok tapasztalatai szerint pl. egy összefegyvernemi hadsereg részére naponta utánszállítandó ellátási anyagok mennyisége a 3—4 ezer tonnát is elérheti, a hadműveleti hadtáp felső tagozatában pedig az utánszállítások volumene, napi 25—30 ezer tonnára becsülhető.

Ha figyelembe vesszük, hogy az anyagi-technikai eszközök nagytömegű után- és hátraszállításával szinte egyidőben kell végrehajtani a katonai szállítások egyéb fajtáit, így pl. a nagytömegű és rendszerint nagytávolságú hadműveleti szállítások és egyéb (népgazdasági) szállítási feladatokat is, arra a következtetésre juthatunk, hogy a korszerű viszonyok között a hadműveletek közlekedési biztosításának sikere, végeredményben a hadműveletek kimenetele is, alapvetően attól függ, hogy a katonai közlekedési szolgálat különböző szintű vezető, középirányító és végrehajtó szervei milyen mértékben lesznek képesek megszervezni és megvalósítani az adott országban vagy hadszíntereken a katonai célokra igénybevehető összes közlekedési ágak közötti zökkenőmentes együttműködést. Ennek érdekében már a felkészülés időszakában célszerű kidolgozni a katonai szállítások folyamatosságát biztosító rendszabályokat és biztosítani kell a feltételeket ezen rendszabályok időben történő fogantatására. Ezek a: rombolt objektumok, ideiglenes átrakó körletek telepítésével történő megkerülésnek megszervezése, a katonai szállításokkal túlterhelt vonalszakaszokon a szállítmányok egy részének a párhuzamosan futó más szállítóvonalakra, vagy kerülő útvonalakra való irányítása, valamint a rombolások következményeinek egyéb módon történő felszámolása foglalják magukba.

A katonai szállítások tömeges jellege élesen veti fel mind a hátszágban, mind a hadszíntereken a közlekedési utakon a forgalom maximális mértékű decentralizálásának szükségességét is. A katonai szállítások folyamatosságának felsorolt rendszabályai a korszerű viszonyok között, csak a különböző közlekedési utak és az összes közlekedési ágazatok szállítóeszközeinek komplex felhasználásával érhető el. Ennek megvalósítása, a katonai közlekedési szolgálat által időben kidolgozott tervek alapján és a végrehajtó szervek és szakcsapatok tevékenységének egységes irányítása és ellenőrzése mellett biztosítható.

A baráti szocialista országokban, de hazánkban is, a közlekedés különböző ágazatainak — a korszerű gazdasági igényeket is figyelembe vevő — komplex fejlesztésében elért eredmények egyre inkább kedvezőbb feltételeket teremtenek a katonai szállítási igények fenti elvek alapján történő kielégítéséhez.

A különböző közlekedési ágazatok felhasználásának előnyeit és hátrányait elemezve, arra következtetésre juthatunk, hogy korszerű körülmények között értelmetlen felvetni azt a kérdést, hogy a jövő háborújá-

ban melyik közlekedési ágazatnak lesz döntő szerepe a nagytömegű csapat és anyagszállítások sikeres végrehajtásában.

A harcoló csapatok anyagi-technikai eszközökkel történő időbeni ellátása érdekében végrehajtandó nagytávolságú szállítási folyamatban a jövő háborújában is a megoldandó feladatoktól, a konkrét viszonyoktól, az adott ország vagy hadszíntér jellegétől, a közlekedési úthálózat és a rendelkezésre álló szállítóeszközök állapotától függően — az utánszállítás különböző tagozataiban — hol az egyik, hol a másik közlekedési ágazat bizonyulhat alapvetőnek és legmegfelelőbbnek az anyagi-technikai eszközök nagytömegű szállításának sikeres végrehajtásában. Következésképpen a katonai közlekedési szolgálatnak az a legfontosabb feladata, hogy — a hadműveletek sikeres végrehajtása érdekében — ésszerűen és gazdaságosan, azaz lehetőségeik maximális kihasználásával szervezze meg a különböző közlekedési ágazatok eszközeinek katonai szállítások érdekében történő felhasználását.

Az elmondottak alapján — következőként — megállapíthatjuk, hogy a csapatok és az anyagi-technikai eszközök nagytávolságra, nagy tömegben történő szállítása a korszerű viszonyok között csak a különböző közlekedési ágazatok és szállító eszközök komplex felhasználásával, a szállítások központosított tervezésével biztosítható.

Véleményem szerint feltétlenül szükségesnek látszik a tanulmányban felvetett problémák további vizsgálata és tanulmányozása. Ésszerű megoldásuk jelentős mértékben fokozza a csapatok mozgékonyágát és manőverező képességét, a harchoz szükséges anyagi-technikai eszközökkel való időbeni ellátásukat.